

MUNI
FSS

**SOCn5020 Sociologie vzdělávání
a evaluační výzkum**

Segregace ve školství

Tomáš Doseděl

Co determinuje, jaké vzdělání získáme?

Blau a Duncan (USA, 1967):

- Rodinný původ je vyjádřen vzděláním otce
- Většina vlivu rodiny původu na pozici člověka se realizuje skrze vliv rodiny původu na vzdělání

Co determinuje, jaké vzdělání získáme?

Blau a Duncan (USA, 1967):

- Rodinný původ je vyjádřen vzděláním otce
- Většina vlivu rodiny původu na pozici člověka se realizuje skrze vliv rodiny původu na vzdělání

Pozdější modely:

- Sociální a psychologické vlivy
- Aspirace, kognitivní schopnosti
- (část z nich koreluje s rodinou původu)

Vzdělanostní reprodukce

- Řada teorií, proč vzdělání rodičů ovlivňuje vzdělání dětí (srov. Katrňák 2004)
- Liší se strategie zdola (nižší třídy) a strategie shora (vyšší třídy)

Vzdělanostní reprodukce

- Řada teorií, proč vzdělání rodičů ovlivňuje vzdělání dětí (srov. Katrňák 2004)
- Liší se strategie zdola (nižší třídy) a strategie shora (vyšší třídy)

Strategie zdola

- hra „na jistotu“
- snaha získat vzdělání, kde je „záruka“ uplatnění a minimální riziko neúspěchu
- nemohou si dovolit kompenzaci nevýhod při selhání

Vzdělanostní reprodukce

- Řada teorií, proč vzdělání rodičů ovlivňuje vzdělání dětí (srov. Katrňák 2004)
- Liší se strategie zdola (nižší třídy) a strategie shora (vyšší třídy)

Strategie zdola

Strategie shora

- cílem není rychlé uplatnění
- možnost riskovat
- v případě selhání kompenzace nevýhody finančními prostředky

Aspirace

- Dívky mají vyšší aspirace než chlapci
- Děti z úplné rodiny mají vyšší aspirace
- Vzdělání matky ovlivňuje aspirace silněji než vzdělání otce

Aspirace

- Dívky mají vyšší aspirace než chlapci
- Děti z úplné rodiny mají vyšší aspirace
- Vzdělání matky ovlivňuje aspirace silněji než vzdělání otce

- Nejsilnější vliv má důraz, který rodiče přikládají důležitosti VŠ vzdělání
- + kognitivní schopnosti dětí (sebehodnocení? Touha po úspěchu?)

Selektivita

- V Česku extrémně brzo (10-11 let, víceleté gymnázium)
- Na národní úrovni: čím dříve proběhne selekce, tím horší testy PISA
- Na předních místech Německo, Rakousko, Česko

Vsuvka: tranzitivní model

- Robert Mare (+ 1. února 2021)
- Místo analýzy dosaženého stupně vzdělání...
- ... analyzoval přechody / tranzice mezi stupni

Vsuvka: tranzitivní model

- Robert Mare (+ 1. února 2021)
- Místo analýzy dosaženého stupně vzdělání...
- ... analyzoval přechody / tranzice mezi stupni

- 1. tranzice: ZŠ / 8leté gymnázium
- 2. tranzice: ZŠ / SŠ
- 3. tranzice: SŠ / VŠ

Vsuvka: tranzitivní model

- Robert Mare (+ 1. února 2021)
- Místo analýzy dosaženého stupně vzdělání...
- ... analyzoval přechody / tranzice mezi stupni

- 1. tranzice: ZŠ / 8leté gymnázium
- 2. tranzice: ZŠ / SŠ
- 3. tranzice: SŠ / VŠ

- Čím pozdější tranzice, tím menší vliv rodiny původu

Selektivita

- V Česku extrémně brzo (10-11 let, víceleté gymnázium)
- Na národní úrovni: čím dřív proběhne selekce, tím horší testy PISA
- Na předních místech Německo, Rakousko, Česko

Vícekolajnost systému:

- 2. stupeň ZŠ vs. 8leté gymnázium
- SOU / SOŠ / Gymnázium

Slepé koleje, různé šance na pokračování

Gymnázia

- Selektují žáky s vyššími schopnostmi
- I mimo gymnázia jsou ale žáci s vysokými schopnostmi (jen ne tak úzce selektovaní)

- Víceletá gymnázia nerozvíjejí dovednosti žáků, lepší výsledky jsou z velké části dány selektivitou
- Zvyšují aspirace žáků (vliv prostředí?), i objektivně slabí žáci chtějí studovat

Učiliště

- Nízký podíl všeobecného vzdělání, silné zaměření na konkrétní povolání
- Velká část učňů nechce studovat na učebním oboru

Učiliště

- Nízký podíl všeobecného vzdělání, silné zaměření na konkrétní povolání
- Velká část učňů nechce studovat na učebním oboru

- Proč tam skončili?
- Jakou mají motivaci studovat?
- Jakou mají motivaci pracovat?

Učiliště

- Nízký podíl všeobecného vzdělání, silné zaměření na konkrétní povolání
- Velká část učňů nechce studovat na učebním oboru

- Proč tam skončili?
- Jakou mají motivaci studovat?
- Jakou mají motivaci pracovat?

- Naopak velká část rodičů je spokojena, že jejich dítě studuje na učebním oboru

Segregace

- Rozdělování žáků do různých větví vzdělávacího systému
- Na základě čeho?

Segregace

- Rozdělování žáků do různých větví vzdělávacího systému
- Na základě čeho?
 - Na základě kognitivních schopností?
 - Na základě vzdělání rodičů?
 - Na základě geografické dostupnosti?
 - Na základě etnicity?
 - Na základě genderu?
 - ...

Segregace

Proč je to problém?